

Demokratijos erozija: kodėl tai svarbu Lietuvai ir ES

Ramūnas Vilpišauskas,
VU TSPMI Jean Monnet Chair profesorius
Pasisakymas LR Seimo diskusijoje „Ar
nugalės demokratija?“
Gegužės 6, 2022 m.

Struktūra:

- Demokratijas erozijas požymiai;
- Kodėl tai svarbu Lietuvai/ES?
- Ar demokratija nugalės?

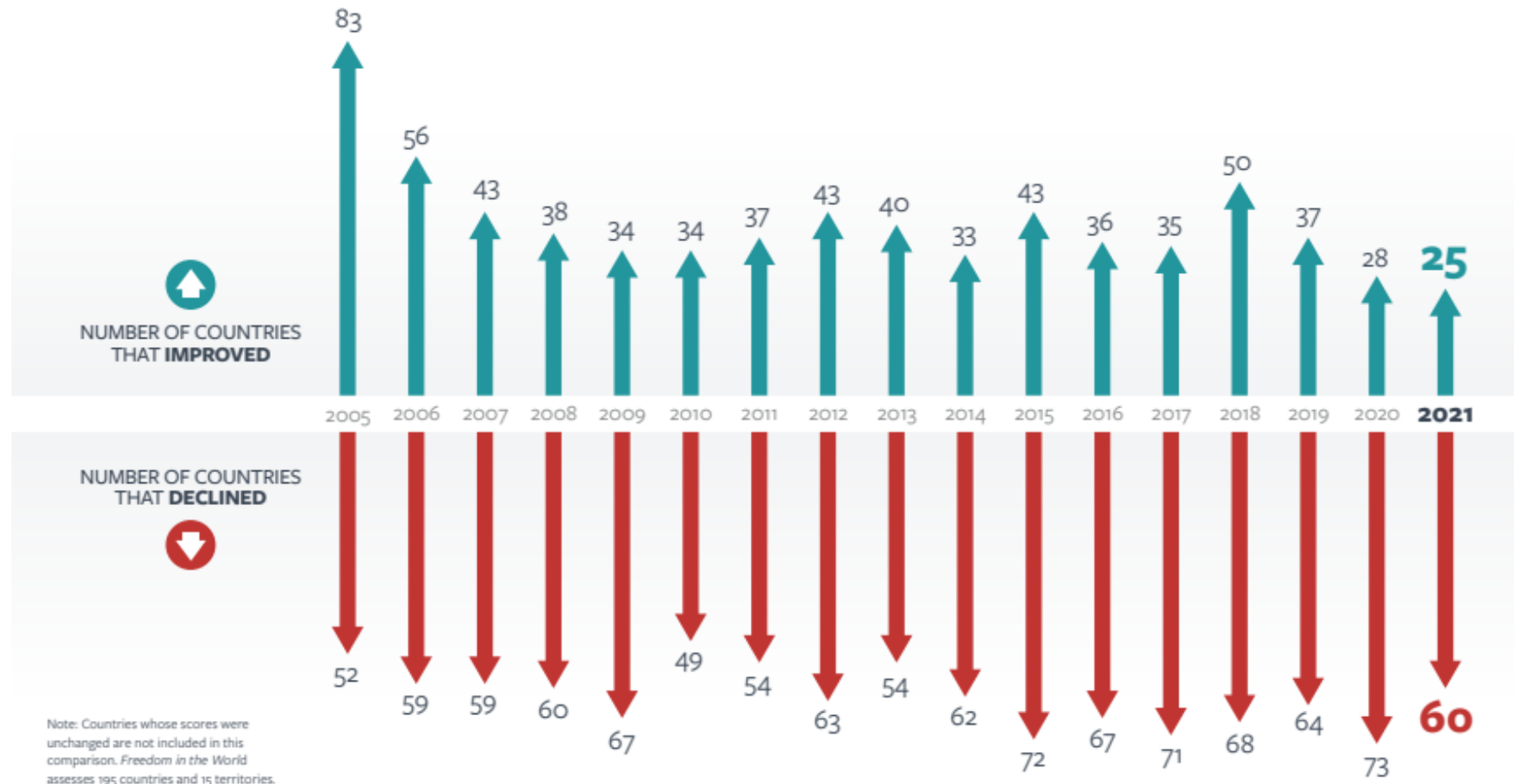
Demokratijos erozija ES ar nacionalinėse valstybėse?

- ES yra specifinė politinė sistema, kurios pirminis ir svarbiausias tikslas yra padėti jos valstybėms narėms valdyti tarpusavio priklausomybes pasaulyje, minimizuoti iš jų kylančias rizikas ir didinti abipusių ryšių naudą;
- Piliečių pasitikėjimas ES institucijomis Lietuvoje ir dalyje kitų ES šalių yra didesnis, nei nacionalinėmis;
- ES yra stipri tiek, kiek jos valstybės laikosi priimtų susitarimų ir ES sutartyje įtvirtintų principų, o demokratijos pagrindas – politinės bendruomenės – yra valstybėse narėse;
- Demokratijos erozija kyla iš valstybių narių vidaus politinių procesų, nesugebėjimo valdyti pasaulyje vykstančios technologinės, ekonominės, socialinės, klimato kaitos, dėl to dažnai kaltinant ES (tarptautines institucijas, elitą, kapitalizmą) rinkėjų mobilizavimo tikslais.

Jau 16 metų didesniame skaičiuje šalių demokratijos kokybė blogėja, nei gerėja (Freedom House 2022)

A GROWING DEMOCRACY GAP: 16 YEARS OF DEMOCRATIC DECLINE

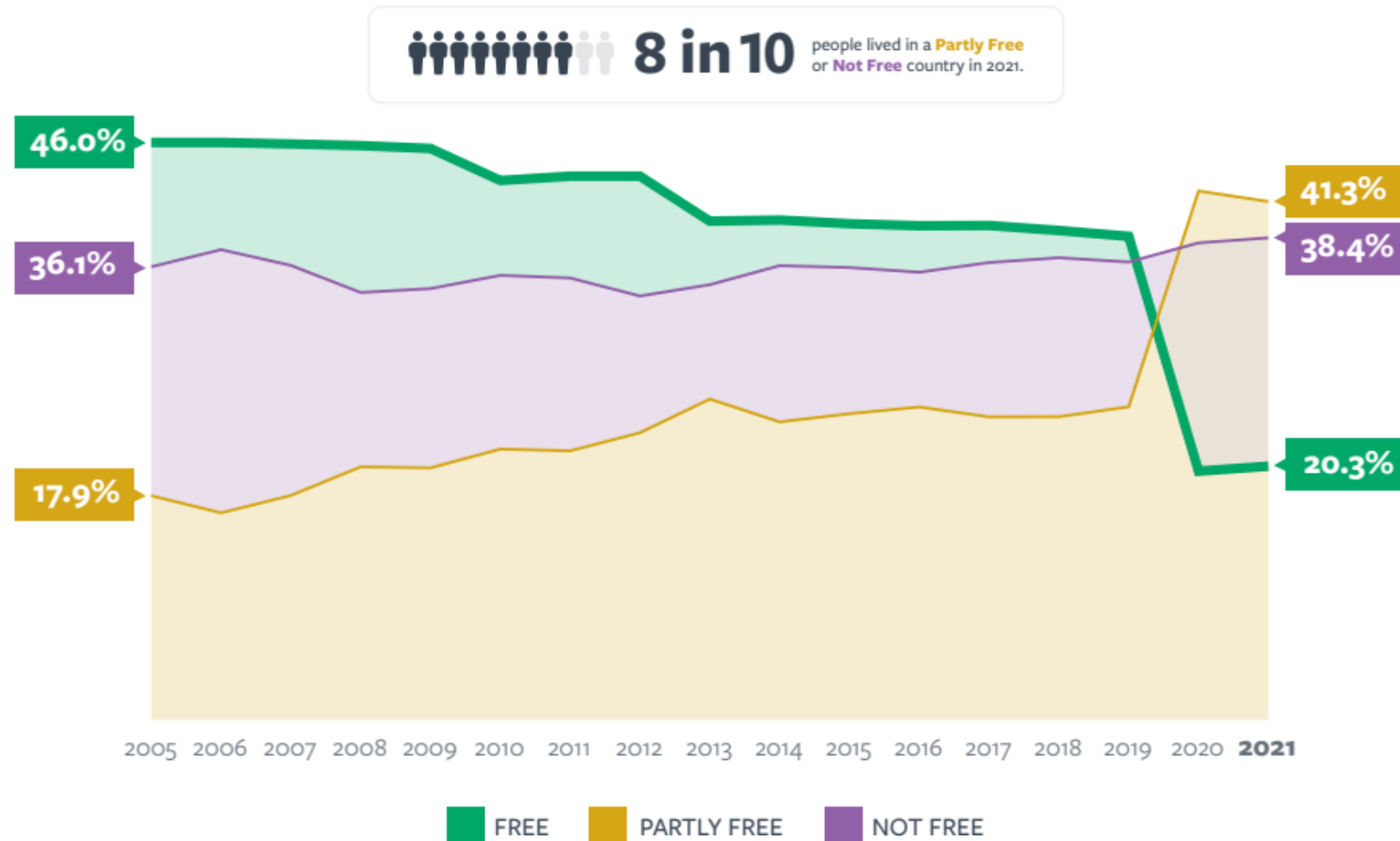
Countries with aggregate score declines in *Freedom in the World* have outnumbered those with gains every year for the past 16 years.

Vis mažesnė dalis žmonių pasaulyje gyvena laisvose visuomenėse (Freedom House 2022)

LIVING IN A LESS FREE WORLD

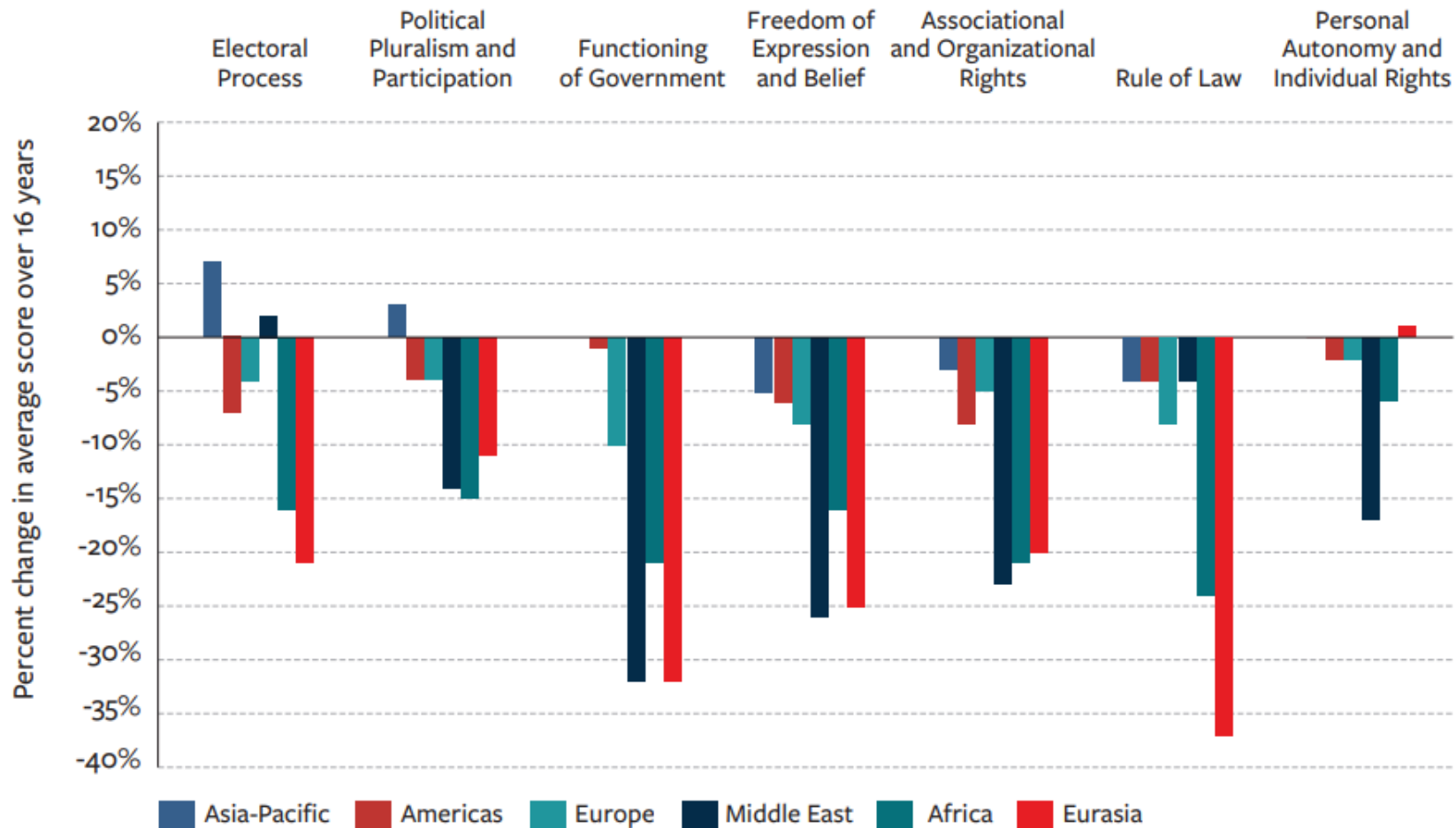
The share of the world's population living in Free environments has fallen as authoritarian practices proliferate.

Padėtis blogėja visuose regionuose ir visose laisvių kategorijose (Freedom House 2022)

DECLINES ACROSS THE BOARD

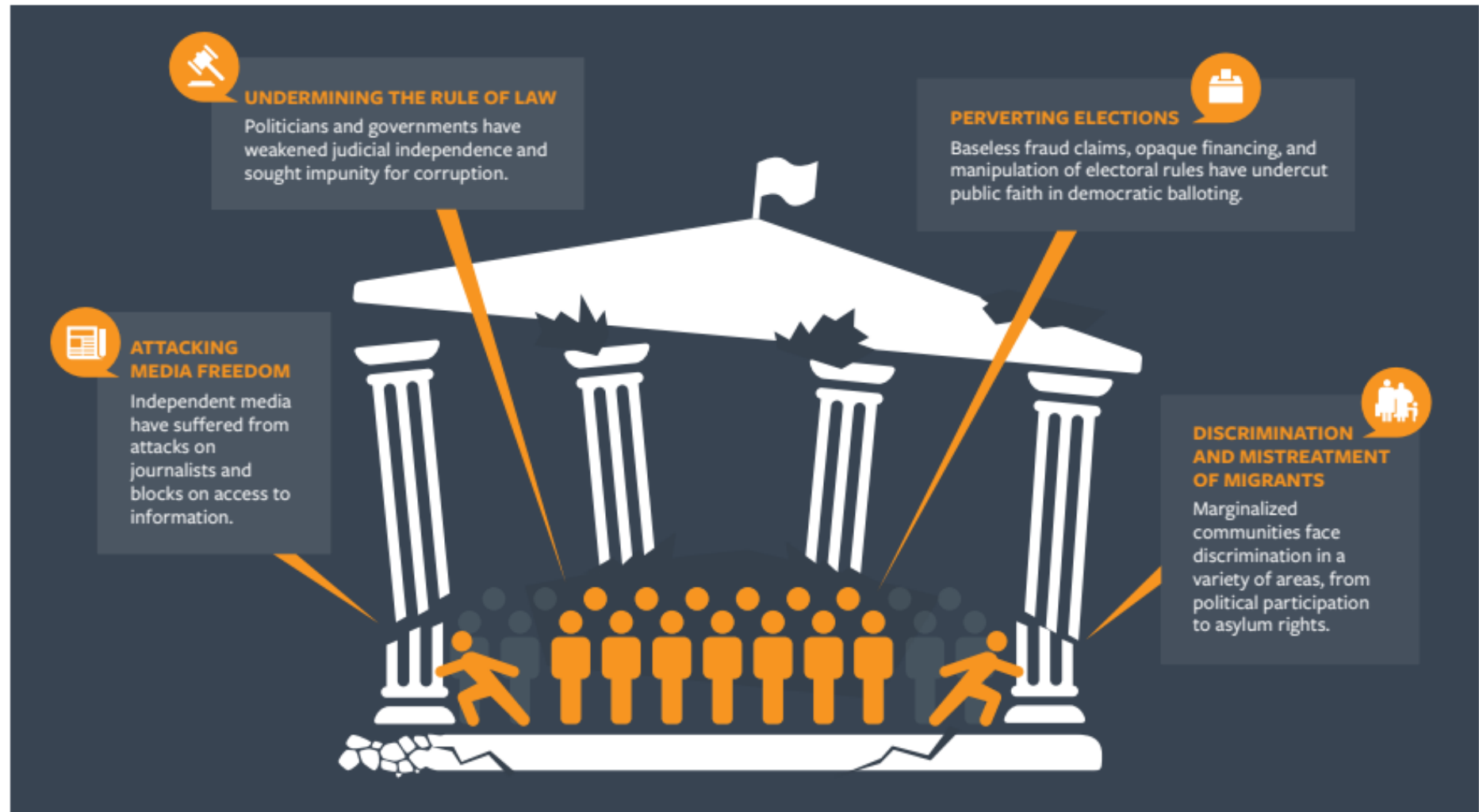
The 16 years of decline have affected all regions and *Freedom in the World* subcategories.

Demokratijos principų erozija pastebima įsitvirtinusiose demokratijose (Freedom House 2022)

CHALLENGES WITHIN ESTABLISHED DEMOCRACIES

Over the past 16 years, internal forces have damaged the pillars of freedom in existing democracies.

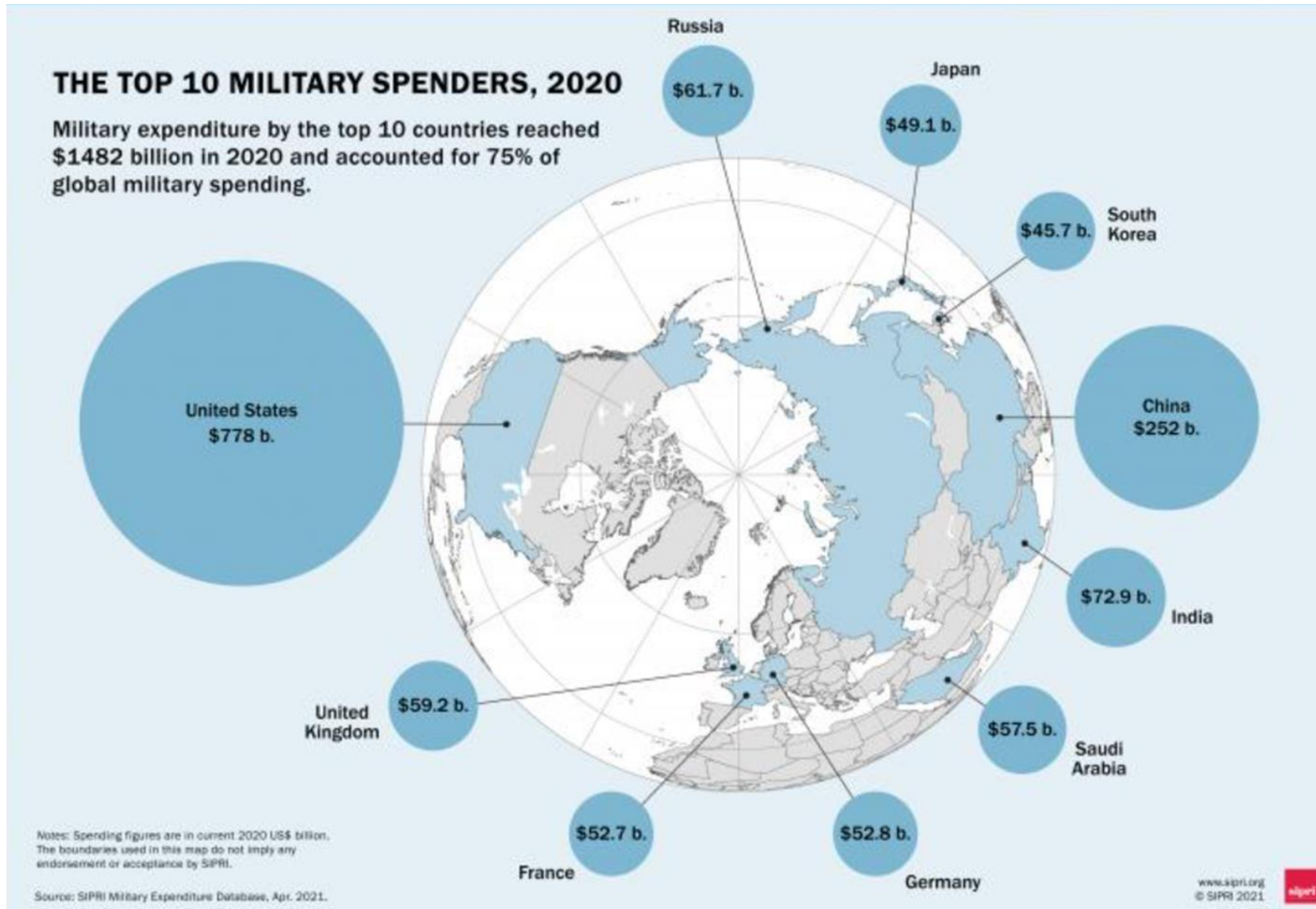

Kodėl tai svarbu Lietuvai/ES?

- Žmogaus laisvės, lygybė prieš įstatymą, mažumų apsauga nuo daugumos tironijos ir kiti demokratinės valdysenos elementai yra svarbūs iš principo;
- Autokratių šalių vadovai siekdami išlikti valdžioje naudoja prievartą ne tik prieš savo šalių piliečius, bet ir kitų šalių gyventojus (Rusijos karai prieš kaimynines valstybes) – Lietuvos kaimynystėje;
- Galingiausiose pasaulio demokratijose vykstanti diskusija apie globalizacijos bei aktyvios užsienio politikos, palaikant demokratijos principų sklaidą bei atvirus ekonominius mainus, atsisakymą kelia riziką, jog JAV ir didžiosios ES valstybės skirs mažiau dėmesio Europos saugumui ir tarptautiniams susitarimams, kurie sukūrė pamatus Vakarų klestėjimui (pvz. siūlymai JAV mažinti savo karinį buvimą užsienio šalyse, įskaitant Europoje ir įsipareigojimus NATO, posūkis į protekcionizmą, rinkimų kampanijos Prancūzijoje siūlymai trauktis iš NATO karinės vadovybės ir pan.) – grėsmė Lietuvos suverenumui ir gerovei;
- Kai kurių ES šalių valdančiųjų ginčai su ES institucijomis Lietuvai kelia sunkaus pasirinkimo dilemą tarp poreikio bendradarbiauti su tomis šalimis saugumo, ekonominėse srityse ir poreikio puoselėti ES sutartyje įtvirtintus demokratinės valdysenos principus bei tarptautinių susitarimų laikymąsi, kuris ypač svarbus mažoms valstybėms.

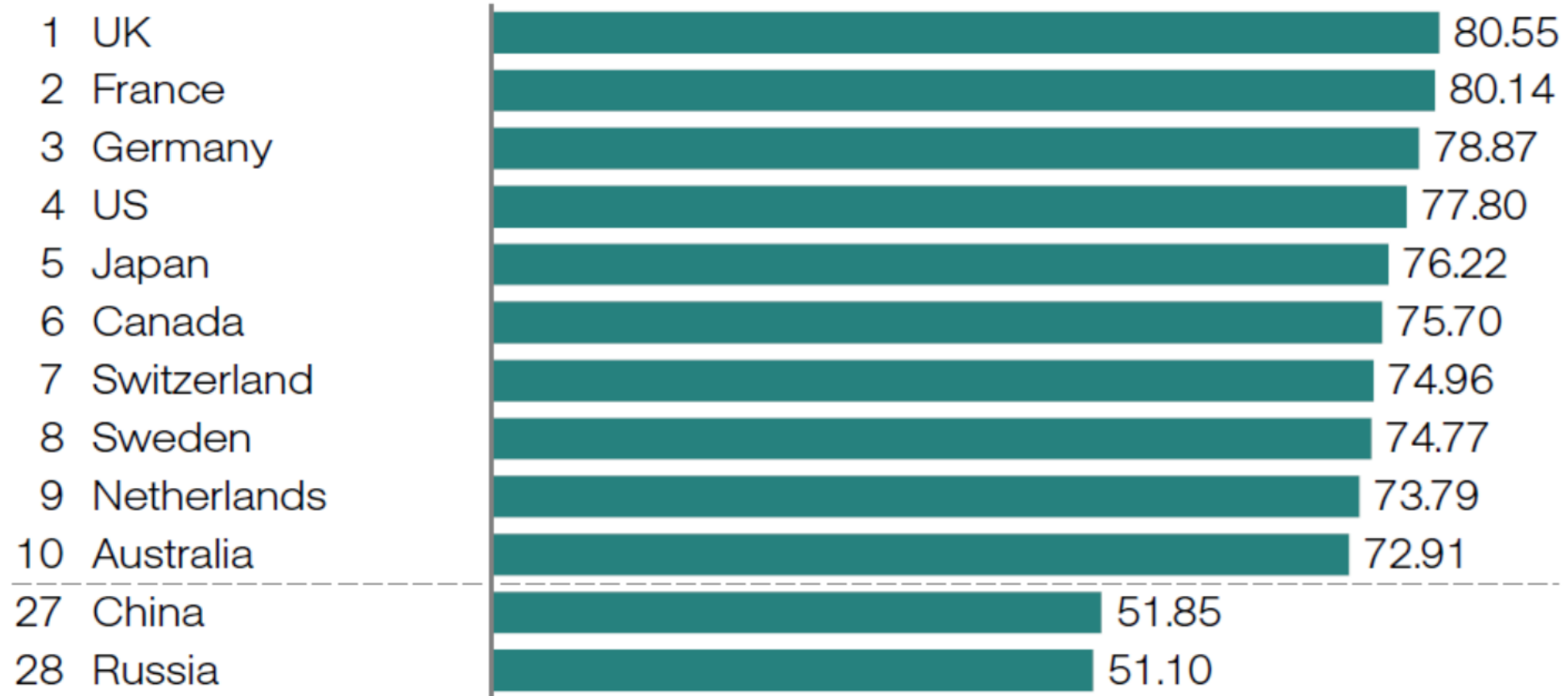

Ar demokratijos nugalės? Karinės galios požiūriu JAV ir jos sąjungininkės NATO pirmauja (SIPRI 2021):

Europos demokratijos ir JAV dominuoja švelniosios galios vertinimuose (Munich Security Conference report 2019):

Soft power index score, 2018*

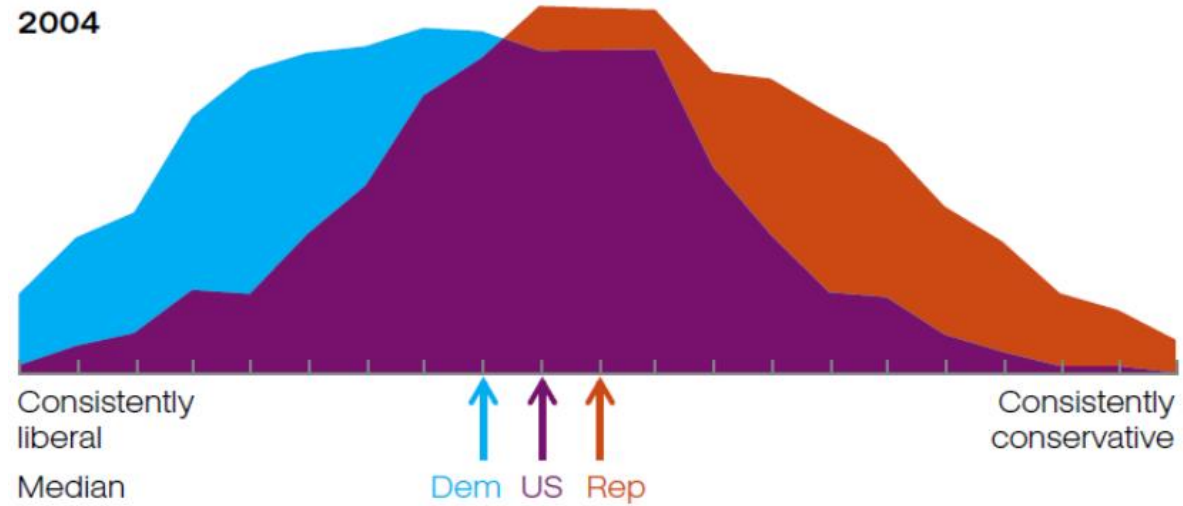
* Framework based on 70% predetermined criteria (government, digital, culture, enterprise, engagement and education) and 30% polling data across several dimensions

Source: Portland Communications¹⁰²

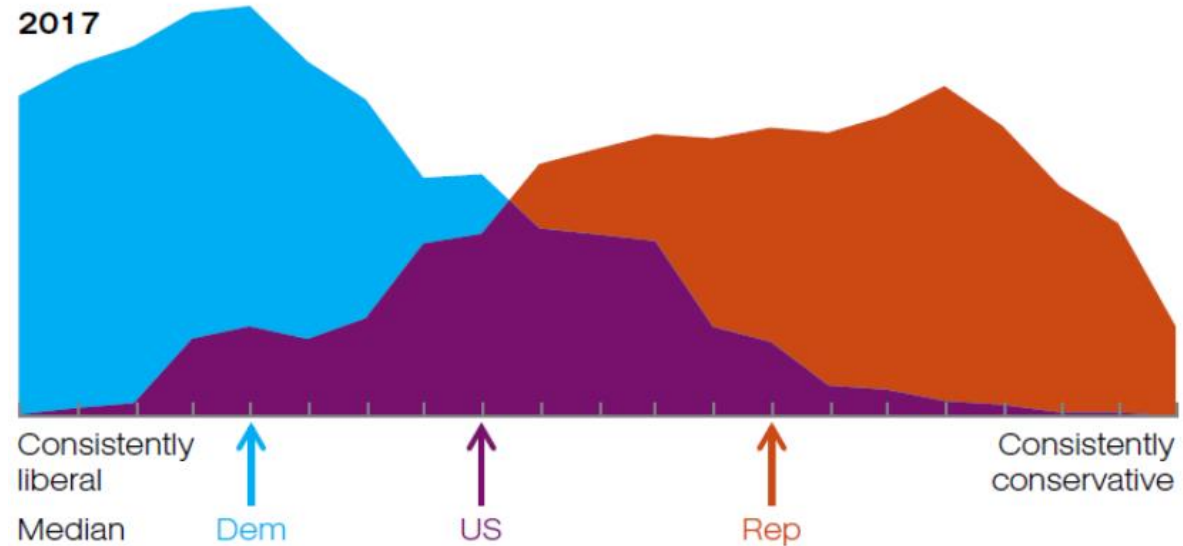
Tačiau
demokratijų
lyderystę riboja
vidinė
polarizacija
(Munich Security
Conference
Report 2018):

Distribution of the US public on a 10-item scale, based on surveys of US citizens on their political values

2004

2017

Note: The surveys are based on a scale, composed of 10 questions asked by the Pew Research Center going back to 1994 to gauge the degree to which people hold liberal or conservative attitudes across many political values (including attitudes toward size and scope of government, the social safety net, immigration, homosexuality, business, the environment, foreign policy, and racial discrimination). Where people fall on this scale does not always align with whether they think of themselves as liberal, moderate, or conservative. The scale is not a measure of extremity, but of consistency.

Source: Pew Research Center¹⁸

Ar demokratijos atlaikys vidaus konfliktus?

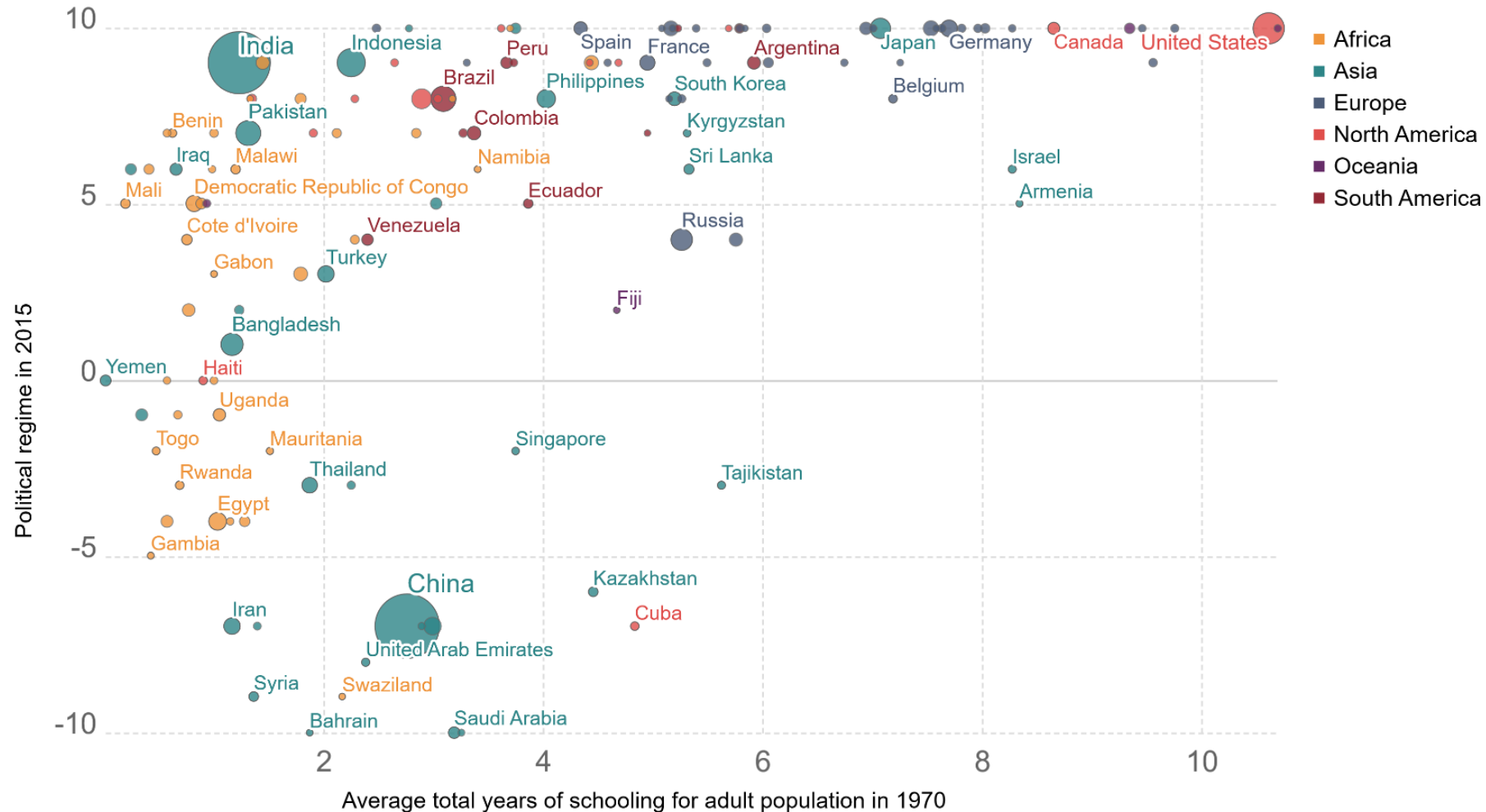
Demokratija ir kapitalizmas vienas kitą stiprina, kai:

- Vyriausybė atlieka esminį vaidmenį, įtvirtindama sąlygas konkurencijai rinkoje, palaikydama efektyvią švietimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemą;
- Renkamos partijos turi reputaciją efektyviai valdyti ekonomiką, o išsilavinę rinkėjai, paprastai dirbantys kvalifikuotą darbą žinių ekonomikos įmonėse, balsuoja už kompetenciją rodančius politikus;
- Konkurencinėje aplinkoje investuojama į tinkamus darbo jėgos įgūdžius, reikalingus aukštos pridėtinės vertės produktams, o kompetencijos susijusios su geografija, koncentruotais verslo ir tyrėjų inovacijų klasteriais, kompanijos siekia išnaudoti skirtingų pasaulio valstybių klasteriuose koncentruotas žinias ir įgūdžius.

Iversen, T., Soskice, D., *Democracy and Prosperity. Reinventing capitalism through a turbulent century*, Princeton: Princeton University Press, 2019.

Aukštesnis švietimo lygis susijęs su demokratija (Polity IV 2019)

Correlation between education in the past and democracy today
Average years of schooling for total population aged 25+ in 1970, and political regime according to the Polity IV assessment (ranging from -10 for 'Fully Autocratic' to +10 for 'Fully Democratic') in 2015

Source: Political Regime (OWID based on Polity IV and Wimmer & Min), Lee-Lee (2016), Barro-Lee (2018) and UNDP, HDR (2018), Population (Gapminder, HYDE(2016) & UN (2019))
OurWorldInData.org/democracy • CC BY

Labiausiai klestinčios valstybės pasaulyje yra liberalios demokratijos rinkos ekonomikos, ypač atviros globaliai ekonomikai šalys ir jos pirmauja stabiliai (Legatum Prosperity Index 2020):

2010 rank	2019 rank	2020 rank	Country	Safety and Security	Personal Freedom	Governance	Social Capital	Investment Environment	Enterprise Conditions	Market Access and Infrastructure	Economic Quality	Living Conditions	Health	Education	Natural Environment
2	2	1	Denmark	10	2	3	1	6	6	8	8	1	6	3	8
3	1	2	Norway	2	1	2	2	2	11	25	9	8	7	8	9
4	3	3	Switzerland	1	12	7	9	15	3	11	1	5	4	12	6
1	4	4	Sweden	14	3	6	7	8	16	6	7	3	9	16	1
5	5	5	Finland	16	4	1	3	5	14	9	20	9	21	5	2
6	6	6	Netherlands	13	5	4	8	9	8	2	5	2	15	7	44
7	7	7	New Zealand	25	10	5	5	4	15	23	24	26	23	15	4
8	8	8	Germany	22	11	9	15	17	5	5	4	4	17	27	19
9	9	9	Luxembourg	3	6	8	28	24	7	10	3	7	8	36	11
10	12	10	Austria	4	14	15	10	11	19	16	18	11	26	22	5
12	14	11	Iceland	5	9	12	4	22	28	22	19	22	5	14	20
16	11	12	Ireland	12	8	14	16	25	13	28	6	13	22	13	15
15	10	13	United Kingdom	21	19	13	12	7	12	7	16	10	25	17	25
11	13	14	Canada	20	7	11	11	21	17	20	25	16	33	6	13
17	16	15	Singapore	9	92	25	18	1	2	1	2	6	1	1	90
14	17	16	Australia	18	16	10	19	12	23	30	32	19	19	11	21
13	15	17	Hong Kong*	6	46	19	72	3	1	3	12	18	13	4	33
18	18	18	United States	66	22	22	17	10	4	4	17	28	59	20	22
21	19	19	Japan	7	31	18	140	13	10	13	27	20	2	9	18
22	22	20	Taiwan, China	8	26	20	44	14	9	19	14	25	18	10	89
24	21	21	Estonia	30	25	16	41	20	18	26	15	29	51	19	10
20	20	22	France	39	23	21	40	19	22	14	28	15	20	29	17
19	23	23	Belgium	31	18	17	79	23	21	15	29	21	24	18	55
25	25	24	Spain	29	15	26	26	26	27	12	44	14	12	26	38
26	24	25	Malta	15	20	24	22	38	26	34	13	12	14	34	105
23	27	26	Slovenia	17	29	34	37	37	33	27	30	23	27	23	3
28	26	27	Portugal	26	13	27	53	30	30	18	47	27	29	40	40
27	29	28	South Korea	35	42	29	139	18	36	17	10	24	3	2	71
29	28	29	Czechia	11	30	28	127	28	46	29	11	32	30	31	29
32	31	30	Israel	116	51	23	30	16	25	36	22	17	16	24	118
30	30	31	Italy	23	24	39	64	40	31	24	51	30	10	35	46
35	32	32	Latvia	36	36	35	117	34	32	40	34	41	86	28	7
31	33	33	Cyprus	42	28	33	92	45	34	31	53	33	32	33	52
40	34	34	Lithuania	33	40	32	156	32	35	38	36	36	87	25	24

Klausimai?

- Tel.: (+370) (5) 251 41 30
- www.tspmi.vu.lt
- [Facebook](#)
- [Vokiečių g. 10, Vilnius 01130, Lietuva](#)
- tspmi@tspmi.vu.lt
- [Instagram](#)
-